

Од методолошка гледна точка, кон Покровски и неговото дело, може да се пријде и на друг начин, но овој што го одбрала д-р С. Ѓуровиќ дал навистина можност, критички да се разгледа историографското наследство за рускиот процес, генезата на школата на Покровски, противречностите и

„грешките“ разгледувани во контекстот на руските прилики, во границите на определено време и простор, и под притисокот на идеологиите и борбите (класните и идејните), водени пред Октомвриската револуција и по неа.

Б. ПЕТРАНОВИК

Драгољуб Драгојловиќ — Вера Антиќ, **БОГОМИЛСТВОТО ВО СРЕДНО-БЕКОВНАТА ИЗВОРНА ГРАГА, МАНУ, Скопје, 1978, 275**

Како резултат на зголемениот интерес во последните децении на овој век за проучувањето и научното проследување на богомилството не само во Македонија, туку и пошироко, Македонската академија на науките и уметностите, сфаќајќи го значењето на ваквиот научен интерес, беше иницијатор и издавач на една поцелосна студija каде што даде комплетна оцена на сочувваните извори на словенски, грчки и латински јазик. „Оваа студija, прва од ваков вид во науката, нашата и светска, базирана врз целовитоста на зачувваните извори“ (стр. 7—8) е напишана по еден научно-истражувачки метод, според определени принципи, со хронолошка класификација на книжевните родови, со целосна оцена на историографската вредност и веродостојноста на одделните книжевни видови. Студијата е издадена по повод научниот собир „Богомилството на Балканот во светлината на најновите истражувања“, одржан во Скопје од 30 мај до 3 јуни 1978 година.

За историскиот приказ на богомилската ерес авторите користеле сочуввани извори на: житија, по-

фалби, молитви, службени текстови, записи и написи, соборски и службени акти, епистоларија, канонски, правни и судски списи, полемички списи, анатеми, историографија и хронографија. За проучување на богомилството се користени исклучиво списите на идеолошките противници на богомилската секта, а граѓата е ограничена на изворните податоци на православниот Исток.

Покрај Предговорот и Списокот на скратениците, книгата што ја прикажуваме се состои од два дела.

Во првиот дел е опфатена **богомилската и псевдобогомилската книжевност**, која содржи три поглавја: 1. Оригинална богомилска книжевност (од 15 до 23 стр.); 2. Црковното наследство во богомилската книжевност (од 25 до 30 стр.) и 3. Псевдобогомилска книжевност (од 31 до 45 стр.).

Во вториот дел е дадена **анти-богомилската книжевна граѓа**, којашто опфаќа: 1. Словенска изворна граѓа (од 49 до 136 стр.); 2. Грчка изворна граѓа (од 137 до 187 стр.) и 3. Латинска изворна граѓа, (од 189 до 220 стр.). Потоа следуваат Резимето на англиски јазик

и Регистарот на лични и на географски имиња (од 261 до 271 стр.), којшто е со посебна ономастичка вредност. Треба веднаш да се потенцира доследното применување на Забелешките по секое поединечно поглавје, каде што е презентирана богатата научна литература од еминентни наши и светски научници.

Авторите нагласуваат во Предговорот дека „голем проблем во науката претставува тоа што во изворната граѓа, а и во трудовите на модерните истражувачи, недоволно се нагласува или се игнорира богомилството во Македонија, која како посебна етничка целина и како центар на богомилското движење, влегувала во составот на бугарската држава“ (стр. 8).

Во Канонските и правни списи, Д. Драгојловиќ наведува: „кон средината на X век, а можеби и порано, почнува да се шири богомилската ерес, која набргу станува вистинска опасност за државното единство на етнички разединетата држава и за феудалниот поредок, кој бил изградуван врз идеолошките основи на на официјалното христијанство.“ (стр. 84). Преку целата анализа на изворната граѓа богомилството е третирано како „најинтересна средновековна социјално-верска и идеолошка појава“ (стр. 84), со подробна анализа на текстовите и на научната поставеност на различни научници со богати толкувања, иако „Место критичко проценување и оценување, уште се нудат многу толкувања и најразлични досетувања, коишто поаѓаат од потполното отфрлување или некритичко прифаќање на сите пат-

риотски определувања, а не поради нејзината поголема или помала историографска веродостојност, заснована врз внимателна анализа и компаративно проучување и соочување со останатите словенски и несловенски пишани извори што стојат на располагање.“ (Стр. 50, според Драгојловиќ).

Особено значење им се придава на бројните ороними, хидроними, етроними и топоними од словенско и несловенско потекло во Македонија, коишто, покрај напишаните извори, во научната литература се доведуваат во непосредна врска со богомилското движење. Топономастичката граѓа, иако не спаѓа во изворите од прв ред, не може да се изостави, особено заради убикацијата на главните центри на богомилската ерес во источните области на Балканскиот Полуостров. „Името на реката Бабуна и на планината Бабуна, која се наоѓа меѓу Титов Велес и Прилеп, се доведува во врска со еретичкиот апелатив „бабун“, Богомила и Богомилското Поле близу до Титов Велес, на падините на планината Бабуна, со апелативот „богомил“, Кугуѓерци кај Кустендил и Котугер кај Воден со апелативот „кудугер“, Асамати кај Преспанското Езеро со учењето на еретичките дуалисти за привидната инкарнација на Исус, Торбачи и македонскиот етроним Торбеши со апелативот „фундајајит“ и Еремиј со „попот Едемиј“. (Стр. 50).

Од словенските извори, како најзначаен за проучување на богомилската ерес е „делото на Презвитер Козма, Беседа против новопоявената богомилска ерес, составено со антибогомилска тенденција, со што останува и како

единствен словенски извор со полемички карактер“. (Стр. 53, според В. Антиќ). Делото е опсежно простудирано и анализирано од сите аспекти, тргнувајќи од фактот дека оригиналот на Беседата не е зачуван, но до научниците достигнале само преписи.

Од грчката изворна граѓа, од епистографијата како најзначаен извор за историјата на богомилството на Балканскиот Полуостров се зема „неодамна публикуваното писмо на цариградскиот патријарх Козма Ерусалимски (1075—1081), упатено до митрополитот на Лариса и до сите митрополити во нејзиното соседство, поенергично да се пристапи кон спречувањето на „мракот манихејски“, што во времето на бугарскиот цар Петар го пропагирал поп Богомил“ (стр. 141, според авторот Драгојловиќ).

Најстари и најбогати прозни византиски текстови претставуваат житијата, но тие „се движат помеѓу историјата и легендата, со бројни мешани и преодни форми и со поголема или помала историографска веродостојност“. (Стр. 160, според Драгојловиќ).

Богомилството, како еретичко движење било анатемисувано, спречувано со разни репресалии од владеечката класа и од црквата. „Најжестоки полемики со богомилите во првата половина на XIII век водел патријархот Герман II (1222—1240). Во својата Хомилија за возвишение на чесниот крст, патријархот ги напаѓа богомилите како „лоши луѓе“, кои се поголеми „непријатели на крстот“ отколку Агарените или Евреите. Тие, како „следбеници на Антихриста“, го почитуваат ѓаволот мес-

то господа и го отфрлаат законитиот брак и крст, со кој единствено човекот може да се ослободи од тиранијата на ѓаволот.“ (Стр. 179, според авторот В. Антиќ, Полемичка книжевност).

Од латинската изворна граѓа, останата во француските средновековни извори на латински јазик, најстара и најважна за историјата на богомилството е „Книгата против манихејците“, што му се припишува на Дуран де Хуска од Арагон во Каталонија, кој ги напуштил еретиците и се вратил на католичката црква, а потоа со посебен жар, започнал борба против еретиците и нивното учење. (Стр. 195, според Драгојловиќ).

Поради ограничениот простор за приказ, мораме да се задоволиме само со поединечните инсерти од ова богато дело на двајцата автори. Сметаме дека и толку е доволно да се информира јавноста за овој научен труд, којшто треба да се проследи. И покрај тоа, што авторите ја предале користената граѓа од разнобразните извори до степен на документација во одделните делови, и што наместа недостига смелост да се изнесат нивните идеи, но се оградуваат повеќе на претпоставките од еминентни светски научници, нивниот научен метод говори за широко познавање на материјата до поединости, а презентираната граѓа отвара инспирации за нови истражувања и придонесува за подлабоко сфаќање и разјаснување на богомилската ерес во историографијата. Ако се земе предвид топономистичката граѓа со бројните ороними, хидроними, етноними, топоними и други ономастикони со кои особено е богат

Регистарот, можат да се изделат компаративни проблеми од оваа материја на словенска и несловенска почва.

Да заклучиме со нескриени симпатии дека студиозното дело Богомилството во средновековната

граѓа ја збогатило не само југословенската, туку и светската наука со подлабоко научно информирање и поттикнување за нови проучувања од оваа област.

Теодора ШАПКАЛИСКА

„ПАТРИОТИЗАМ И РЕВОЛУЦИОНАРНЕ ТРАДИЦИИЕ“ (Удружење публициста, Београд 1976)

Книгата „Патриотизмот и револуционерните традиции“ всушност претставува зборник на трудови од Советувањето одржано во Белград од 11 до 13 декември 1975 година на тема: **Негување на југословенскиот социјалистички патриотизам и револуционерните традиции во областа на воспитанието и образованието.** Овој собир го следеа преку седумстотини наставници и други учесници-воспитувачи од различни образовно-воспитни установи, почнувајќи од оние кои работат во основните училишта па до универзитетски наставници, како и претставници на Југословенската народна армија и многу општествено-политички организации. Советувањето, од кое рефератите и соопштенијата сега веќе ја прават содржината на книгата што е пред нас, беше своевиден прилог и прослава на триесетгодишнината од ослободувањето на нашата земја, под покровителство на Сојузниот одбор на СЗБНОВ на Југославија.

Рефератите и соопштенијата, објавени во оваа книга (330), релативно добро подготвени, зборуваат, сведочат за големото интересирање за борбените, револуционерните и хуманистичките тен-

денции на НОБ и социјалистичката револуција, за нивното негување низ образовно-воспитниот процес како во школските институции, така и во Југословенската народна армија, во општествено-политичките и во другите бројни општествени организации. Скоро низ педесет реферати и соопштенија за разни проблеми и прашања како единствена нишка се провлекува мислата дека негувањето на револуционерните традиции и социјалистичкиот хуманизам треба да станат интегрална компонента на целиот систем на образованието, составен дел на воспитната работа не само во училиштата, на факултетите и ЈНА, туку и во работните организации, во општествените организации, во идејата на општонародната одбрана. Содржината на книгата најдобро илустрира со каква сериозност, идејна јасноќа и педагошко-методско планирање се приоѓало кон разгледувањето на одделните прашања, сврзани со негувањето на револуционерните традиции и нивното воспитно место и улога во формирањето на правилниот идеен поглед на младите не само на најновото минато на нашите народи и народности, туку и на